Masonluk Tarihinde Anlatılmayanlar

Bölüm 7

Anlatılmayanların Anlatısı (II)

SPEKÜLATİF MASONLUĞUN KURULUŞU

Bu bölümde anlatacaklarıma şöyle bir göz atarsanız, bunlar size *"tipik bir kurgu"* hatta *"bir komplo teorisi"* gibi gelebilir.

Çünkü Masonluğun üç yüzyıldan beri anlatılagelmiş, kitaplarda yer almış olan tarihinin doğru olduğunu kabul etmişsiniz, onu benimsemişsinizdir.

Ya o anlatılanlar, en azından bir bölümü doğru değilse?...

Bu *"kurgu"* ya da *"komplo teorisi"* olarak nitelendirdiğiniz anlatımı ağır ağır, dikkatlice okuyun bir hele; sonra öteden beri anlatılagelmiş olanla karşılaştırın; düşünün; akıl süzgecine vurun; hangisinin doğru olabileceğine ondan sonra karar verin.

***

Sir Isaac Newton her zamanki gibi perde arkasında kalırken, ne olur ne olmaz diye Sir Christopher Wren de bir yana çekilmiş olarak, yeni örgütü kurmak üzere hazırlanmış olanlara üç loca kurduruldu. Bunlara sanki birer geleneksel inşaatçı mason locası süsü verildi.

Masonluğun resmî tarihinde Londra ve hemen bitişiğindeki Westminster'de (bu ikisi ayrı birer kent sayılırdı) çok eski zamandan beri (İngilizcesi: from times immemorial) çalışmakta olan dört locanın birleştiği yazılıdır. Bunlardan dördüncüsü "Kaz ve Izgara" (Goose and Gridiron) adı verilmiş olan Saint Paul Locası'nın kuruluş tarihi, yanmış olan katedralin yeniden yapımının başladığı tarihtir: 1675. Hiç de öyle "çok eski" sayılmaz.

Diğerlerinin hiçbirinin daha önce Londra ya da Westminster'in neresinde hangi inşaat işini yapmış ya da yapmakta olduğu belli değil... Her biri o tarihte toplandığı lokanta ya da tavernanın adıyla anılıyor.

«Neden öyle?» diye soracak olursanız, bunun yanıtı ancak bir tahmin olabilir: Çünkü çalıştıkları bir yer, uyguladıkları herhangi bir inşaat projesi yok; sadece işi kısa süre önce bitmiş olan St. Paul Locası var ki onun için de bir lokanta seçilmiş.

Buradaki önemli nokta şu: Bu üç locanın kuruluş amacı kendi başlarına geleneksel inşaatçılık işlerini yürütmek değil, **Londra Büyük Locası** adı verilecek örgütün kuruluşunu sağlamaktı.

Peki buna ne gerek vardı? Sadece Saint Paul Locası yetmez miydi?

Anlaşılan yetmezdi… Şöyle bir gösteri yapılıyordu: Ekonomik bunalım nedeniyle, bir de başlarında kimse bulunmadığı için (!) çalışamaz duruma düşmüş olan dört loca bir araya geliyor ve birliktelik içinde güçlü bir mason kurumu oluşturuyorlar, daha büyük bir loca kuruyorlar.

Bu iş masonluk olmasına masonluktu ama öncesiyle hiç ilgisi olmayan bambaşka bir masonluktu…

Saint Paul Locası'na ek olarak 1715-1716 yıllarında oluşturulan bu üç locanın üyeleri arasında, daha önce inşaatçılık mesleğini yürüten bir locada "kabul edilmiş mason" bile olmamış kimseler vardı.

Bu kişiler, salt spekülatif (düşünsel) çalışmalar yapmak üzere kurulmuş olan fakat dışarıdan operatif gibi görünen bu localara, inşaatçılık mesleğinde hiç görülmemiş, hiç uygulanmamış bir ritüelik tören ile alınmıştı. O locaların "çok eski" olduğu ileri sürüldüğünden, her birine kabul edilmiş mason süsü verilmişti. Birçoğu alelacele ikinci dereceye geçirilmişti ki böylece inşaatçı locaların gelenekleri uyarınca loca yönetimine katılabilsin hatta "üstat" olabilsin.

Masonluğun resmî tarihinde bu olay ***"operatiflikten spekülatifliğe geçiş"*** olarak nitelenmiştir ama ortada tek bir operatif loca olduğuna göre böyle bir şey söz konusu değildi. Sonradan "Operatif Masonluk" diye anılacak olan geleneksel inşaatçı mesleği ve zanaatının örgütlenme tarzının yeni kurulan örgüt için bir kılıf olarak kullanılmasıydı söz konusu olan...

Nitekim ritüellerimizde Operatif Masonluğa ilişkin çok sayıda öğenin birer simge olarak kullanılması da bundan kaynaklanmıştır. Ancak kurulan bu yeni örgüt, kısa bir süre sonra Operatif Masonluğun tümüne sahip çıkmaya da girişti. Bir diğer deyişle geleneksel inşaatçılık mesleği ve zanaatına el konulmasına kalkışıldı. Mesleğin İngiltere'deki geçmişi de yeni kurumun tarihçesi sayıldı.

Başlangıçta inşaatçılık mesleği ve zanaatının Kıta Avrupası'ndaki tarihçesi göz ardı edilmişti. 1723 tarihli özgün anayasanın tarihsel bölümünde bunu açıkça görürüz. Sonradan onun da bu tarihçeye katılması gereği doğdu. (İngilizler öyle olmasını istemezdi. Onlara göre keşke geçmişte şu Operatif Masonluk Avrupa'da hiç olmasaydı da yenilenen Masonluğun kesinlikle "İngiliz icadı" olduğu açıkça ortaya konulabilseydi!)

***

Peki bu işler böyle olmasaydı da yeni örgütün kuruluşu Royal Society üzerine oturtulabilseydi ortaya nasıl bir sonuç çıkardı?

Bu sorunun yanıtı elbette ancak bir yorum, bir tahmin olabilir:

Herhalde ritüellerin özü değişmezdi. Fakat hiç kuşkusuz inşaatçılık mesleği ve zanaatından alınmış olan örgütlenme sistemi farklı olur, simgelerin ve o meslekle ilgili deyişlerin yerine başkaları geçerdi.

Örneğin Masonluğumuzda taş, tuğla, çimento, gönye, cetvel, şakul gibi simgeler var; operatifler bunları ve benzerlerini kullanarak bina yaptığı, onlar "mason" olarak anıldığı için biz de 300 küsur yıl önce o adı almışız. Topluluk birimlerimize de "loca" demişiz; toplantılarımızı yaptığımız yerleri de öyle adlandırmışız.

Öteki türlü olsaydı, o malzemelerin ve âletlerin yerini başkaları alacaktı. Örneğin belki çeşitli sıvılar, kristaller, toz halinde maddeler ve bunları işlemek üzere birtakım kaplar, ölçekler, ısıtıcı, ezici ve karıştırıcı gibi âletler... Hamurlar ya da katı ürünler… Bunlara simgesel anlamlar verilecekti. Kurumun üyelerine de “mason” değil, belki “laborant”, çalışma birimi ve yerine "laboratuvar" ya da bunlara benzer başka bir şey denecekti. Güneş, ay ve yıldızlar gene olurdu; giyimde önlük ve eldiven gene kullanılırdı çünkü bunlar zaten Operatif Masonluğa özgü değil…

Resmî Masonluk Tarihi'ne bakarsak, böyle bir fantezi kesinlikle olanak dışıdır. Öyle olmasa da onu bir yana bırakalım ve ciddi bir şekilde daha sonraki olaylara bakalım.

Ancak bu aşamada değinmeden geçemeyeceğim bir nokta daha var:

Spekülatif Masonluğun oluşumundan bir süre sonra, Kıta Avrupası başta olmak üzere birçok yerde Masonluğa benzer (paramasonik) nitelikli örgütlerin de kurulmasına başlandığını biliyoruz. Böyle örgülerden biri de 18. yüzyıl ortalarında ilk önce İngiltere'de kurulmuş olan **Mekanikçiler** (İngilizcesi: Mechanics). Bunun kuruluşu biraz daha sonraki bir tarihte olsa da demek ki o fantezi kesinlikle olamayacak bir şey değil...

LONDRA BÜYÜK LOCASI

Çağdaş Masonluğun ilk örgütü olan Londra Büyük Locası'nı gerek kuruluşu gerekse sonrasında olup bitenler bakımından biraz daha irdelemeliyiz.

Londra'daki (Westminster dahil) inşaatçı (operatif) mason localarının çökmüş gibi gösterilmesi girişiminin arka planında, ondan 50 yıl kadar önce uygulanmış olan bir projenin yine yürürlüğe konması vardı: Önce Stuart hanedanının egemenliğinin yeniden sağlanması, sonra da hatta daha önemlisi Siyon Örgütü'nün emellerine yarar sağlanması…

Stuart hanedanının İngiltere'de yeniden iktidara getirilmesi, bir bakıma olabilirse olur, olamıyorsa olmazdı. Siyon Örgütü açısından, olsa iyi olurdu elbette ama çok önemli de sayılmazdı. Çünkü olsa da olamasa da asıl hedef Fransa'ydı. 16. yüzyıldaki entrikalar ve buna bağlı karşılıklı öldürmeler sonucunda durup dururken Fransa tahtına konmuş olan Bourbon hanedanı düşürülüp, soy ağacı bakımından kökeni 8. yüzyılda çevrilen entrikayla Frank Krallığı'ndan uzaklaştırılmış olan Merovenjler'e dayanan bir "gerçek soylu" getirilmeliydi; özellikle Lorraine ya da Guise hanedanından biri.

Merovenjlerden söz edince biraz açıklama yapmak gerekir. Bunu herkes bilmeyebilir çünkü Avrupa Tarihi'nde üstünün örtülmesine çalışılmıştır. O nedenle bu konuyu önceki bölümde şöyle bir anlatmıştım. Okumamış olanların gözden geçirmesinde yarar var. Anlatılacakların anlaşılabilmesi için bu gerekli.

Merovenjlerin arta kalmış soyundan gelenler, yüzyıllardan beri sonradan Fransa Krallığı'na dönüşmüş olan eski ve kendi hakları olduğunu ileri sürdükleri egemenliği yeniden elde edebilmek için uğraşıyordu.

Avusturya-Macaristan İmparatorluğu'nu elinde tutan Habsburg hanedanı da Merovenjler ile kan bağı kökenini paylaştığından, tarihsel Kutsal Roma İmparatorluğu'nun yeniden can bulması için o yönden de somut adımlar atılabilirdi. Siyon Örgütü'nün temel amacının ilk aşaması buydu. Bunun ardından Katolik Kilisesi de berhava edilip, papalığın da gerçek hak sahibi olanların eline geçmesi sağlanacaktı.

Daha önce de değinmiştim; Siyon Örgütü'nün ülküsü sadece kendisinin perde arkasından düzenlediği entrikalarla gerçekleştirilemiyordu. Bunun için öteden beri birtakım başka örgüt, kurum ya da topluluklar paravana olarak kullanılmaktaydı. Bu paravanaların toplumların gözünde saygın olması da çok önemliydi. Nitekim Rozkrua Tarikatı ile Royal Society bu yönde kullanılmıştı ama yetmiyordu.

Aranılan paravana, halkın da öteden beri açıkça bildiği ve tanıdığı, etkin ve saygın bir örgüt olmalıydı. Geleneksel inşaatçılık mesleğinden türetilmiş gibi gösterilen yepyeni bir Masonluk gibi... Unutmayalım ki inşaatçı mason locaları Avrupa'da İngiltere'de olduğundan çok daha saygındı. Hele ekonomik sıkıntılar baş gösterip, daha sonra oluşturulan sendikaların temeli sayılacak birtakım gizli örgütler (Confrérie) kurmaya girişmemiş olsalardı, saygınlıklarını hiç yitirmezlerdi.

Her şey buna göre düzenlenip ayarlanmıştı.

Bu girişimi zaman içinde Avrupa'ya da yaymak gerekliydi. Nitekim Londra Büyük Locası kurulduktan bir süre sonra bu örgütün üçüncü büyük üstadı Jean Théophile Désaguliers, bu amaçla Fransa'ya koşturup, orada localar kurmaya girişmişti. (Bu olay Masonluğun resmi tarihinde de geçer ama burada belirtilen gerekçe farklı.)

Böylece, Masonluğa karşıt birtakım girişimlerde bulunanlardan kimilerinin *"Masonluk Siyonizmin emellerine hizmet etmek üzere kurulmuştur."* biçimindeki savları doğrulanmaya başlar ama bu sözler 20. Yüzyıl öncesinde değil, ancak daha sonra sözünü edeceğimiz "Siyon Protokolleri" adı bir dizi belge ortaya çıkıp yanlış bir yorumla değerlendirildiğinde söylenmiştir.

Üç önemli etkeni göz ardı etmemek gerekir:

1. Burada söz konusu olan Siyonizm Antisemitist (Yahudi karşıtı) bir tutumu olan bir politik ülküdür. Dinsel bakımdan Hıristiyanlıktan yanadır. Ancak bilinen Hıristiyan mezhepleriyle de tam olarak uyuşmaz; hele Katolik mezhebiyle hiç…

2. Bu Siyonizm, -daha önce kim bilir kaç kez belirtmiş olduğum üzere- Kutsal Roma İmparatorluğu'nun Avrupa'da yeniden kurulmasını, başına da Merovenjlerin soyundan gelenlerin geçmesini öngörür. O soy da yüzyıllar öncesine götürüldüğünde İsraillilerin kovmuş ve kıyımdan geçirmiş oldukları, Tevrat'taki anlatımlara göre Kudüs kentinin özgün sahipleri sayılan Benjaminler'e dayanır.

Arada bir hep parantez açarak başka konulara giriyorum ama bakınız şu da önemli:

Sanır mısınız ki "Kudüs Fatihi" olarak da anılmış olan Aşağı Lorraine Dükü Godfroi de Bouillon, Haçlı Seferi'ne diğerleri gibi Kudüs'ü Hıristiyanlığa kazandırmak için çıkmıştı?

Resmî tarihte öyle yazılmıştır ama hayır efendim, öyle değildir! Onun amacı kendi öz yurdunu ele geçirmekti. Çünkü onun da soyu Merovenjler'den gelmekteydi ve Kudüs'ün asıl sahibi olduğuna inandırılmıştı.

3. Çağdaş Masonluğun ilk örgütü Londra Büyük Locası sayılır ama İngiliz Masonluğu, -onların tipik İngilizvarî iddiasının aksine- Masonluğun tümünü temsil etmez. Masonluk, Fransa başta olmak üzere önce Avrupa'da, sonra dünyanın diğer yerlerinde çok değişime uğramıştır. Başlangıçta Siyonizm'in yol vermiş olduğu İngiliz Masonluğu kısa süre içinde farklılaşmış, kendini o yoldan sıyırıp İngilizleşmiş, Siyonistlerin desteklediği tarzda Stuartist emellere bile yönelememiştir. 18. yüzyılda yani Masonluğun doğuşundan sonra Siyonizm, İngiltere'den çok Fransa'da oluşan İskoç Masonluğu kapsamında etki yaratmıştır. Bunun için de Masonlukta yüksek derecelerin oluşturulması gerekmiştir.

Kurucular

Sanırım tekrar olacak ama önemli olduğu için tekrar etmekte yarar var:

Masonluğun resmî tarihinde, Londra Büyük Locası'nı, Londra'daki 4 çok eski operatif mason locasının bir araya gelerek kurduğu belirtilir. (Londra deyince buna Westminster'i dahil sayalım.)

Buna karşılık, bu işe dikkatli bir gözle baktığımızda şunu görüyoruz:

"4 eski operatif mason locası" değil, "tek bir operatif mason locası ile sırf bu amaçla kurulmuş olan üç operatif görünümlü ama spekülatif loca".

Hem o tek operatif mason locası da pek öyle o kadar çok "eski" değil; olsa olsa 40 yıllık bir geçmişi var. Londra'da çıkan büyük yangından 9 yıl sonra, 1675'te, St. Paul Katedrali'nin yeni baştan yapımı için kurulmuş.

Ya ötekiler?

Onların geçmişi ise ya belirsiz ya anlatmış olduğum gibi… 1715-1716 yıllarında yani Londra Büyük Locası'nın kuruluşundan hemen önce oluşturuldukları sanılıyor. Kesin bir tarih yok. Sadece birinin 1712 yılında kurulmuş olduğu söyleniyor ama o da kesin değil.

Bu üç locanın üyeleri arasında daha önce "operatif mason" niteliğini taşıyan herhangi biri de yoktu. (Bunun çok sert bir iddia olduğunu biliyorum; aksine bir bilgisi olup, bunu kanıtlayabilecek olan ortaya çıksın!)

Bu localarda Operatif Masonluğun öteden beri uygulanmış yöntem ve gelenekleri uyarınca "kabul edilmiş mason" niteliğini taşıyan kaç kişinin bulunduğu bile belirsiz. Pek az sayıda, ancak birkaç kişi olmaları olası. Diğerleri, öyleymiş gibi gösterilmişti. Zamanında yeterli süre çıraklık yapmış, sonra kalfalığa geçmiş, böylece locada yönetici olma hakkını elde etmiş, içlerinden kimileri de localarında üstat olmuş gibi.

Bu anlattıklarım birer varsayım hatta baştan sona uyduruk, Masonluğun öteden beri benimsenmiş resmî tarihçesine indirilmesine çalışılan çok sert bir darbe gibi görünebilir.

Evet öyle!…

Ancak aksini ileri sürenlerin elinde hiçbir kanıt yok.

Var mı?

Hiç kimse o locaların "kabul edilmiş" olduğu söylenen üyelerinin geçmişine ilişkin doğru dürüst bir bilgi veremiyor.

Verebilen var mı?

Ben bilmiyorum. Araştırmalarımda böyle bir bilgiye rastlamadım.

Elbette geçmişleri bilinen kişiler de var. Ancak birkaç istisna dışında bunların hangi locaya ne zaman kabul edildiğine ilişkin hiçbir bilgi, hiçbir bir belge yok.

Masonluğun resmî tarihine göre, çok gizli olan birtakım belgeler varmış. Ancak 1718 yılında Londra Büyük Locası'nın merkez binasında çıkan bir yangında hepsi kül olup gitmiş.

Öyle bir yangının çıkmış olduğu doğru; bunu teyit eden başka belgeler de var ama kimileri bu yangının kundaklama olduğunu ileri sürüyor.

Nitekim büyük loca kurulduktan sonra İngiltere'nin her yerinde Masonluk ile bağlantılı tüm bulunabilen belgeler toplanmış. Hepsi o 1718 tarihli olayda yanarak yitirilmiş.

Bir kardeş, anılarında, daha sonra (1720'li yılların başlarında) bulunmuş bazı belgelerin de gözlerinin önünde şömineye atılarak yakıldığını anlatmış.

Neden böyle bir iş yaptıklarını bilemeyiz. Bu konuda yorum yapmamıza *"Herhalde şu amaçla yaktılar."* dememize gerek var mı?

Bizim konumuz Londra Büyük Locası'nın kurucuları…

Bu kuruluşun bir tutanak ile belgelenmesi, bunun kurucular tarafından imzalanmış olması beklenir.

Öyle bir belge yok.

Belki vardı ama yandı; yok!

Dolayısıyla Londra Büyük Locası'nı kimin, kimlerin kurduğu belli değil.

Herhangi bir yerde Bizim bildiğimiz ve sözünü etmiş olduğumuz kişilerin adları (Isaac Newton, Christopher Wren vb.) *"Londra Büyük Locası'nın kurucuları"* diye geçmiyor.

Bu bağlamda Masonluğun bu ilk büyük locasının ilk yıllarında büyük üstat olarak görevde bulunmuş masonların kimliklerine bakalım mı?

Büyük Üstatlar

Londra Büyük Locası'nın ilk büyük üstadı **Anthony Sayer**…

Üyesi olduğu loca belli ama Masonluğa ne zaman alındığı, ne zaman kalfa olduğu, locanın üstadı olup olmadığı belli değil.

Bireysel yaşamında daha önce nerede ne yapmakta olduğu bile belirsiz. Sadece Londralı bir beyefendi (gentleman) olduğuna değinilir, o kadar.

Açıkçası, göstermelik bir kişi…

Isaac Newton'un "Gentlemen's Club of Spalding" (Spalding Beyefendiler Kulübü) adlı bir yere sık sık gittiği bilinir. O tarihlerde Londra'da bu gibi dernek ve kulüpler çok popüler. (Bunların uzantısı günümüzde bile var.) Kim bilir, belki Anthony Sayer ile de böyle bir kulüpte tanışılmış, dostluk kurulmuş ve sonra bir locaya üye olması sağlanıp ardından büyük locanın kuruluşu sırasında büyük üstatlığa getirilmiştir; dikkat çekmeyen bir kişi olarak… Bu bir varsayım.

Anthony Sayer'in hangi gerekçeyle ve nasıl Londra Büyük Locası'nın ilk büyük üstadı olduğu Masonluğun resmî tarihinde hiçbir kitapta ya da bir araştırma çalışmasının belgesinde yazılı değil…

Belki bir yerde vardır; ben rastlayamadım! Bulan olur da beni uyarırsa, bu kitabın da ikinci basımı yapılırsa, düzeltmek boynumun borcu…

***

Büyük locanın kuruluşu sırasında bir diğer locanın üstadı niteliğini taşıyan **George Payne**, Londra Büyük Locası'nın ikinci büyük üstadı…

Onun geçmişi, selefi kadar belirsiz değil; İngiliz hükümetinin maliye ile bağlantılı ileri gelenlerinden biri (bakan düzeyinde)...

Ancak daha önce geleneksel inşaatçılık mesleğiyle hiçbir ilgisi yok. Bir "kabul edilmiş mason" olup olmadığına ilişkin herhangi bir bilgi de yok... Geçmişine bakılırsa öyle olması için belirgin bir neden de yok, şayet operatif mason localarından biri onun devletteki pozisyonundan yararlanmak istememişse…

Tüm bunlara karşın George Payne'in Masonluk Tarihi'nde çok önemli bir yer tutmuş olduğu yadsınamaz.

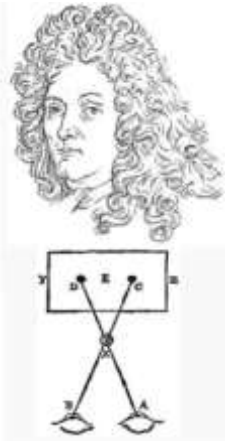
***

Üçüncü Büyük Üstat **Jean Théophile Désaguliers**…

İngilizce masonik yazında ilk adı "John" olarak da görülebilir ama biz özgün olanını yazmış olalım.

17. yüzyıl sonlarında Fransa'dan İngiltere'ye kaçmış olan Huguenot (Protestan) ailelerinin birinden gelme... Mühendis ve deneysel felsefeci.

1714 yılında Royal Society üyeliğine alınmış.

Daha önce operatif nitelikli bir locayla bağlantısı olup olmadığı belirsiz. Ancak Spekülatif Masonluğa her bakımdan çok önemli katkıları var. Hatta bu yüzden Masonluk Tarihi'nde "Spekülatif Masonluğun Babası" olarak bile nitelenmiş.

Daha önce bir "kabul edilmiş mason" olabilir mi?

Belki… Bilinmiyor. Yakışır.

***

Dördüncü büyük üstat yine **George Payne**…

Onun Londra Büyük Locası'nda çok önemli yapıp etmeleri var. Nitekim bu yüzden bir yıl aralıkla iki kez büyük üstatlığa seçilmiş.

Daha önce bu görevi yaparken ikinci yıl devam etmeyişinin gerekçesini soracak olursanız, bu kendi koymuş olduğu bir kuraldan ileri geliyor. Her loca üstadı gibi büyük üstat da bu görevi **bir yıl** için yürütüyordu.

Bu aşamada, ikinci kez büyük üstatlığı alışıyla bağlantılı olarak şöyle bir yorum yapılabilir: İlk dönemi sırasında (1718-1719), birtakım girişimlerde bulunmuş ancak bunları tamamlayamamıştı.

Neydi bunlar?

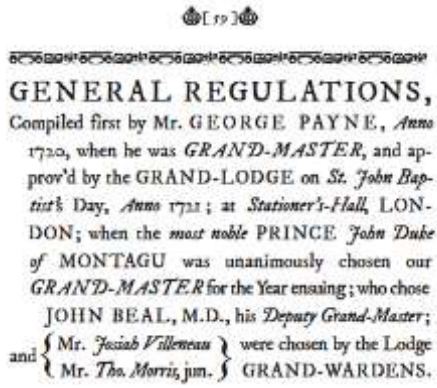
Çok basit...

1- Operatif Masonluk döneminden kalma tüm belgelerin toplanması...

Yine bir yorum: George Payne, bu belgelerin toplanabilmesi bakımından devletteki gücünü kullanmış olabilir. Sir Christopher Wren'in bir katkısının olabileceği zayıf olasılık çünkü çok sonraları bulunmuş olan el yazmalarının locaların değil birtakım kişilerin elinde ya da umulmadık, akla gelmedik yerlerde saklandığını görüyoruz. (O tarihte toplanabilmiş belgelerin büyük loca binasındaki yangında yitirildiğine değinmiştik. Hani daha sonra birtakım belgelerin şömineye atılarak yakıldığına dair bir iddia var ya; o da George Payne'in ikinci kez büyük üstat olduğu sırada.)

2- Masonluk adı altında kurulmuş olan bu örgütün kurallarının bir yasa çerçevesinde belirlenmesi…

George Payne, bunun gerçekleşmesi için çok uğraşmıştı. Ancak Londra Büyük Locası Genel Kurulu'nda bu konuda bir türlü yeterli çoğunluk oyuyla karara varılamıyordu. Fakat spekülatif nitelikli bu locaların çalışmalarının mutlaka bir düzene bağlanması da gerekiyordu.

[59]

GENERAL REGULATIONS,

Compiled first by Mr. GEORGE PAYNE, *Anno* 1720, when he was *GRAND-MASTER*, and approv'd by the GRAND-LODGE on *St. John Baptist's* Day, *Anno* 1721; at *Stationer's-Hall*, LONDON; when the *most noble* PRINCE *John Duke of* MONTAGU was unanimously chosen our *GRAND-MASTER* for the Year ensuing; who chose JOHN BEAL, M.D., his *Deputy Grand-Master*; and { Mr. *Josiah Villeneau* / Mr. *Tho. Morris*, jun. } were chosen by the Lodge GRAND-WARDENS.

Bunun için George Payne, üzerinde uyuşmaya varıldıktan sonra yürürlüğe girmesi beklenen yasanın eki olmak fakat hemen uygulamaya konmak üzere bir Genel Tüzük düzenlemiş, 1721 yılında Londra Büyük Locası Genel Kurulu onayını sağlamıştı.

***

Beşinci Büyük Üstat **Montagu Dükü John**; 18. yüzyılın bir tipik İngiliz aristokratı…

Royal Society üyesi de olmuş ama başka herhangi bir özelliği yok. Royal Society'ye niçin alınmış acaba? O diğer seçeneğin yürürlüğe konmasına çalışıldığı sıralarda işe yarayabileceği düşünüldüğü için olsa gerek… Herhangi bir mason locasıyla bir bağlantısının bulunması da pek olası değil.

Bu andan başlayarak aristokratların Masonluğa daha çok alındığını, hele büyük üstatlık gibi önemli bir göreve mutlaka bir soylunun getirilmesine özen gösterilmesine başlandığını görüyoruz.

(Bu olgu sadece Britanya'ya özgü değildir. 18. yüzyılda başta Fransa olmak üzere Kıta Avrupası'nda da geçerlidir. Avrupa'da Büyük Fransız Devrimi ertesinde örgütsel bakımdan yenilenmek zorunda kalan Masonlukta bu bağlamda bir değişim söz konusu olmuş ama İngiltere'de günümüze kadar değişmeden sürmüştür.)

Montagu dükünden söz ettiğimizde öyle yaşlı başlı, kelli felli bir adam beklemeyin. Londra Büyük Locası'nın büyük üstadı olduğunda henüz 32 yaşında…

Masonluğa ne zaman, hangi locada girmiş? Ne zaman kalfa olmuş? Üstatlıkta bulunmuş mu?

Bunlar belli değil.

Masonlukta topu topu bir yıl süren serüveninden sonra, Karayipler'deki İngiliz dominyonlarından bazılarına vali olarak atanıp gitmiş.

Bizim için önemli sayılabilecek bu bilgiler, o tarihlerde Londra Büyük Locası'nda hiç de önemli değil. Belki Masonlukta hiçbir geçmişi yok bile. O bir soylu ve doğrudan büyük üstat olabilir. Anthony Sayer diye kimliği belirsiz bir Londralı beyefendi bile büyük üstat olabildiğine göre!...

«Bu ne biçim Masonluk?» demeyin.

Bu günümüzdeki Masonluğun tarihçesinde anlatılmayan, anlatılmasından özenle kaçınılmış bir sorgulama… Üyesi olmakla gurur duyduğumuz bu kurumun kökeninin öyle saygın bir geleneksel bina inşaatı mesleği ve zanaatında olduğunu sanmayın. Kökenimiz, işte böyle saçma sapan bir kuruluşta. Bunun düzene girmesi daha sonra…

***

Altıncı Büyük Üstat **Wharton Dükü Philip**.... Daha önce adına değinmiş olduğumuz politikacı Wharton Dükü Thomas'ın ele avuca sığmaz şımarık oğlu. Başlı başına bir "klinik vaka"…

Ondan özellikle söz etmeliyim. Nitekim edeceğim de fakat önce bir diğer konu var değinilmesi gereken…

Londra Büyük Locası'nın bu beş büyük üstadının yanı sıra büyük üstatlık yapmış olmasa bile adından söz edilmeden geçilemeyecek bir kişi var ki o da **James Anderson**…

İskoç asıllı bir Presbiteriyen din adamı…

1710 yılı sonrasında St. Paul Katedrali'nin rahibi…

Hepsi o kadar.

Ancak sonraları Masonlukta adından en çok söz edilmiş kişi olup çıkmış. (Bunun gerekçesini kimileri biliyor elbette ama ben bilmeyenler için daha sonra değineceğim.)

Görülüyor ki Spekülatif Masonluğun Operatif Masonluktan dönüşmüş olduğuna ilişkin hiçbir emare yok.

Dolayısıyla Spekülatif Masonluk denilmiş olan günümüzün Masonluğu, Operatif Masonluğun yani geleneksel bina inşaatı mesleği ve zanaatının devamı niteliğini taşıyan bir kurum falan değil. Sadece sanki onun üzerine oturtulmuş ve öyleymiş gibi gösterilmesine çalışılmış olan bambaşka bir kurum. Zaten kuruluşundaki amacı da bambaşka.

Böyle bambaşka amaçlı bir örgüt kurulmuş da kötü mü olmuş?

Hayır! Öyle bir şey söylemedim. Aksine, çok iyi olmuş. Böylece dünya yüzünde günümüzdeki Masonluğun yolu açılmış.

Tek söylediğim, bu örgütün geleneksel bina inşaatı mesleği ve zanaatının devamı olduğunun ileri sürülmesinin yanlışlığı… Bu işin içinde bir kötülük varsa, o da bu yanlışın üç yüz yıl boyunca zorla "doğru" diye tüm dünyaya yutturulmasına kalkışılmış olması.

Gerçeğin daha sağlam bir şekilde ortaya konulabilmesi için, Londra Büyük Locası'nın ilk yıllarındaki toplantı ve çalışmalarına ilişkin tutanaklara gereksinme var. Ancak ne yazık ki o tutanaklar da yok olmuş durumda.

Niçin yok olmuş? Bir yangın daha mı çıkmış?

Evet bu da bir yangın sayılabilir ama bambaşka; mecazi anlamda bir yangın…

Niçin "Büyük Loca"

Akla gelebilecek sorulardan biri de 1717 yılında Londra'da kurulmuş olan bu yeni örgüte niçin "büyük loca" denmiş olduğudur.

Masonluk Tarihi'nde buna da pek değinilmiyor çünkü o tarih çalışmaları yapıldığında "büyük loca" Masonlukta bir kalıp haline gelmiş durumda. Özgün anlamının irdelenmesine gerek görülmemiş.

Zaten bu irdeleme bir yorum olur. Tarihçiler yorum yapmaktan hoşlanmaz. Aslında yorum yaparlar yapmasına da, yorumlarına gerçeğin anlatımı süsünü verirler.

Günümüzde kullanageldiğimiz "büyük loca" terimi (İngilizcede "grand lodge", Fransızcada "grande loge", Almancada "Grossloge") yeter sayıda locanın bir araya gelerek oluşturduğu, federatif nitelikli bir mason örgütü anlamındadır. Aslında bu terim salt Masonluğa özgü değil; kullanan başka örgütler de var.

Buna aynı zamanda "obediyans" da denilmekte ama statüsü bakımından "büyük loca" tarzındaki bir örgütlenmeye tam uymayan, birtakım farklı nitelikler taşıyan obediyanslar da var. Bunların başında da "büyük doğu" (İngilizcede "grand orient", Fransızcada "grande oriente", Almancada "Grossorient") dediğimiz obediyans geliyor; yeryüzündü "büyük loca" kadar olmasa da çok yaygın… Dolayısıyla bir büyük loca bir obediyanstır ama her obediyans "büyük loca" olmayabilir. (Bunun ayrıntılarını bir başka başlık altında incelemek gerek. Üstelik bu konu, tarihsel bakımdan çok daha sonraki bir zaman diliminin ürünü.)

Buradaki sorumuz hâlâ yanıtsız… Niçin kısaca "Londra Locası" değil de "Londra Büyük Locası"?

Bence bu ilk büyük locanın adıyla bağlantılı olmak üzere baştan beri bir yanlışlık yapılmış. Bunun İngilizcesi "Grand Lodge of London"; "London Grand Lodge" değil. Bu nedenle de Türkçesinin aslında "Büyük Londra Locası" olması gerekir yani Londra'nın BÜYÜK locası.

Nitekim kuruluşu sırasında bu adın alınmasındaki amaç da bu örgütün büyüklüğünü vurgulamak, operatif nitelikli diğer locaların tümüne oranla bir üstünlüğünün bulunduğunu ortaya koymaktı.

Büyük olunca da tüm diğer yani küçük locaların bu daha üstün nitelikli örgüte bağlanması, onun belirlediği yolda gitmesi öngörülüyordu.

Böyle olunca, büyük locanın birtakım örgütsel düzen kuralları olmalıydı. Bunlar bir yandan inşaatçı küçük locaların geleneklerini izlemeli ama diğer yandan büyük locanın kuruluş amacına da uygun olmalıydı.

Nitekim bu bağlamda ilk adım, -daha önce de belirtmiş olduğum üzere- İkinci Büyük Üstat George Payne tarafından atılmıştı.

Sonradan Operatif Masonluk olarak anılmış geleneksel bina inşaatı mesleği ve zanaatının bir kuralı uyarınca, mesleğe ilişkin hiçbir şeyin yazılı hale getirilmediğini bilirsiniz.

Bunun öteden beri belirtilen gerekçesi, meslek sırlarının korunmasıdır. Haklı bir gerekçedir çünkü Ortaçağ ve biraz da sonrasının koşulları altında bu koruma, locaların ve masonların özgür varlığının korunmasını sağlar.

Ancak kesinlikle spekülatif nitelikli de olsa, bu geleneksel tutumun bir diğer gerekçesi de şöyle olabilir mi: O tarihlerde okuma-yazma bilenlerin sayısı pek azdır; buna masonlar da dahildir. Mesleğe ilişkin bilgiler görüp izlenerek, dinlenip bellenerek öğrenilir.

Nitekim Masonluğun günümüze kadar gelebilmiş eski elyazmalarından bazılarında, özellikle bunlardan en ünlüsü olan "Regius" adlı kitapta bu durum açıkça bellidir. Okumayı bilen birisinin okuması, diğerlerinin dinlemesi düşünülerek, vezin ve kafiyeleri olan bir şiir tarzında yazılmıştır. Bundan ötürü, Londra'da British Museum kütüphanesine yerleştirilirken, özelliği "töresel bir şiir" diye belirtilmiştir.

Hic incipiunt constitutiones
artis gemetrie secm Euclyde

George Payne, İngiltere'de geleneksel yapıcılık mesleği ve zanaatı ile ilgili olmak üzere bulunabilecek tüm eski el yazması belgeleri toplatmaya girişirken amacı, Londra Büyük Locası'na gerektiği ya da istendiği gibi, Operatif Masonluğun eski geleneklerine her bakımdan bağımlı olmayan bir karakter kazandırılmasıdır. Çünkü bu yeni kurum, yüzyıllardan beri süregelen önceki localar gibi "küçük" değil, "büyük"tür.

Yukarıda belirttiğim gerekçe uyarınca, çok sonraları bulunmuş 60 kadar elyazması bir yana dursun, toplanabilecek belgelerin sayısı öyle pek çok değildi. Buna karşın, birtakım kaçak el yazmalarının var olduğu biliniyordu. Bunların bazılarını elde etmek pek zor olmamıştı. Bunun için George Payne, devlet erkinden de yararlanmıştı.

Ancak başka nerede ne vardı acaba?...

İşte o yıllarca bilinemeden kalmıştı.

Bununla birlikte George Payne işi şansa bırakamazdı. Spekülatif nitelikli bu yeni kurumun aslında "yeni" olmadığı, zaten var olan mesleğin güçlü bir şekilde devamı olduğu ileri sürülüyordu. Yoksa buna izin alınamazdı.

Bunu garantiye almak için de George Payne, düzenleyerek Büyük Loca Genel Kurulu'na onaylattırmış olduğu genel tüzüğün sonuna bir madde katmıştı: Madde 39…

Nedir bu Madde 39?

Benim özgün metinden yaptığım çeviri şöyle:

"Her Yıllık Büyük Loca (Genel Kurul), bu eski Kardeşlik Kurumu'nun gerçek yararı için yeni tüzükler yapmak ya da bunları değiştirmek gücü ve otoritesine doğal olarak sahiptir; yeter ki eski LANDMARKLAR özenle korunsun ve böyle değişiklikler ile yeni tüzükler, Yıllık Büyük Şölenden önceki üçüncü çeyrek yıllık birleşime önerilmiş ve üzerinde uyuşmaya varılmış olsun. Bunlar, yazılı olarak en genç çırağın bile yemekten önce incelemesine sunulacak, onları bağımlı ve zorunlu tutmak için tüm kardeşlerin çoğunluğunun onayının ve uyumunun alınması kesinlikle gerekli tutulacaktır. Bu da yemekten ve yeni büyük üstadın göreve getirilmesinden sonra, bu tüzükler için Büyük Loca tarafından 1721'de Vaftizci Aziz Yahya'nın Günü'nde 150 kadar kardeşe önerilmiş olduğu gibi, resmen istenecektir."

Bu maddenin tamamı bizim buradaki çalışmamızı pek ilgilendirmese de kesmeden vermeyi yeğledim.

Bizi ilgilendiren yeri ise dördüncü satırdaki LANDMARKLAR terimi.

Böylece George Payne, bu yeni kurumun aslında eskinin devamı olduğunu göstermeye girişirken, Spekülatif Masonluğa, ne olduğu belirsiz, anlaşılmaz, üç yüzyıl boyunca doğru dürüst bir açıklamaya kavuşturulamamış, içinden çıkılamamış, altından kalkılamamış bir kavram yerleştirmiş oldu.

***

Landmark nedir?

Sözlük anlamı bakımından "bir arazinin belirgin işareti" olarak tanımlanır ama Masonluk ya da bir başka kurum açısından mecazî bir anlam taşır ve "herkesin uyması gereken kurallar" gibi bir olguyu yansıtır.

Masonlukta, ne olduğu doğru dürüst bilinmeyen bu kuralların "değişmez ve değiştirilemez" olduğu da ileri sürülmüştür.

Ne oldukları bilinmeyince, değişmez ve değiştirilemez olurlar çünkü hiç kimsenin bunları değiştirebilme yetkisi yoktur.

Bu kavram ile bağlantılı olmak üzere hiçbir kurumsal açıklama yapılmadı. 19. yüzyılda özellikle Amerikalı ünlü masonik araştırmacı yazarlardan kimileri bunları açıklamaya çalıştı ve kendi kafalarından birtakım listeler düzenlediler. Bunların arasındaki belirgin fark ve çelişkiler, "Landmarklar" olarak nitelenen bu nesnelerin aslında bilinmezliklerini kanıtladı.

Bunlar Masonlukta yaratılmış bir diğer kavram olan "Eski Yükümlülükler" ile de bağdaştırıldı.

Nitekim Landmarkların yanı sıra "Eski Yükümlülükler" denilen şeyler üzerinde de birçok şey, kitaplar bile yazıldı. (Erol Dolunay kardeşimizin ***"Landmarklar"*** adlı kitabını Masonpedia'da okuyabilirsiniz.)

Açıklaması yapılamayan Landmarklar için, "her masonun bunları zaten bildiği" tarzında ipe sapa gelmez sözler edildiği de oldu.

20. yüzyıla gelindiğinde tüm bunlar Masonluğun dünya çapındaki tek ve değişmez otoritesi olduğunu ileri süren İngiltere Birleşik Büyük Locası'nın benimsediği "temel ilkeler" ve başka mason kuruluşlarını düzenli olarak kabul edebilmek için ileri sürdüğü, ara sıra yenilediği ya da değiştirdiği "tanıma koşuları" ile noktalandı.

***

Biraz dağıttığım ve ucunu kaçırdığım bu konuyu toparlayıp, bırakmış olduğum yere dönmeliyim. Londra Büyük Locası'nın altıncı büyük üstadı Wharton Dükü Philip konusunda kalmıştım; unutmadım.

O konu önemli… Çünkü Londra Büyük Locası'nın, kuruluşu sırasında perde arkasında gizli tutulmuş amacının bir bölümünü ortaya koyar.

Fakat ona gelmeden önce belirtmek istediğim birkaç nokta daha olacak.

Uyumsuzluklar

Önce İngiliz Masonluğu'nda sonra da Anglosakson Masonluğu'nda öteden beri ileri sürülmüş, günümüzde bile buna devam edilen bir iddia var:

“Spekülatif Masonlukta, Operatif Masonluğun eski gelenek ve yöntemleri hiç değiştirilmeksizin korunmuştur.”

Bu iddiayı, yanlışlığına karşın hoşgörü ile karşılamak gerekiyor çünkü bunun temelinde Spekülatif Masonluğun yeni bir şey olmayıp, Operatif Masonluğun devamı olduğu kabulü hatta inancı yatıyor.

Kuşkusuz bu iddianın gerekçesi, günümüzdeki Masonluğun köklü bir geçmişi bulunduğunun ortaya konulması çabasıdır. Bu çaba, üç yüzyıllık tarihçe boyunca hep görülmüştür.

Günümüzde de bu kurumun üç yüz yıllık geçmişi yeterli görülememekte olsa gerek ki, bu iddia hâlâ tekrarlanmaktadır.

Günümüzden o üç yüz yıl kadar öncesinde, Londra Büyük Locası’nın kuruluşu sırasındaki örgütlenme ve çalışma tarzını önümüze alarak bir karşılaştırma yapalım.

Bakalım sahiden öyle mi?.. Spekülatif Masonlukta Operatif Masonluğun eski gelenek ve yöntemleri olduğu gibi korunmuş mu?

1) Operatif Masonlukta her loca bağımsızdı. Büyük loca diye bir şey yoktu.

Londra Büyük Locası’nda localar merkezi yönetime bağlanmıştı. Bu localar üstatları ve yönetici kalfalarının katılımıyla büyük loca genel kurulunu oluştururdu. Localar obediyansa bağlanmıştı; artık bağımsız değillerdi.

2) Operatif Masonlukta bir çırak masonun kalfa olabilmesi için yedi yıl hizmet etmesi gerekirdi.

Londra Büyük Locası’nda bir çırak mason, birkaç ay içinde hatta çok daha kısa sürede bile kalfa olabilirdi.

3) Operatif Masonlukta bir kalfanın üstat olabilmesi için ya loca üstadının onayı ile ayrılıp yeni bir loca kurması ya da loca üstadının görevine devam edemeyecek durumda olması gerekirdi.

Londra Büyük Locası’nda bir kalfa yönetim görevini aldıktan bir yıl sonra üstat olabilirdi. Birkaç kalfa bir araya gelerek yeni bir loca kurar, içlerinden birini üstat olarak seçer, bu kuruluşu büyük loca onaylardı.

4) Operatif Masonlukta loca üstadı, sağlığı elverdikçe ömür boyu görevini sürdürürdü.

Londra Büyük Locası’nda loca üstatları her yıl seçimle yenilenmekteydi. Bu yöntem büyük locada büyük üstat için de geçerli kılınmıştı.

5) Operatif Masonlukta mesleğin yasaları, yöntemleri ve kuralları her mason tarafından bellenmiş olarak bilinirdi. Bunlar herhangi bir yere yazılmazdı. (Yazılmış olanları var elbette ama kural böyleydi.)

Londra Büyük Locası'nda ise Masonluğun yasaları ve kuralları yazılı ve basılı hale getirilmişti.

Bilmem bu beş örnek yeter mi?... Aslında bu kadar değil; daha da var. Hele iş bir de kurumun amacına, çalışmanın niteliğine, ritüelik uygulamalara girerse, benzersizliklerin benzerliklerden çok daha fazla olduğu görülür.

Masonluğun yasaları ve kurallarından söz edince, hiç kuşkusuz onu böyle bir tarihçe özeti kapsamında değil, apayrı bir başlık altında ayrıntılı olarak incelemek gerekir. Dolayısıyla şimdi tarihçeye, şu daha önce sözünü etmiş olduğum "yangın" olayına gelelim.

WHARTON DÜKÜ PHILIP

Londra Büyük Locası'nın altıncı büyük üstadı olan Wharton Dükü Philip, gerek Masonluk Tarihi'nde gerekse Çağdaş Masonlukta çok eleştirilir. Daha sonra İngiltere'de kısaca "Gormogonlar" diye anılan bir örgüt kurarak antimasonik nitelikli birtakım etkinlikler göstermiş olmasından ötürü de yerden yere vurulur.

Tüm bunlar, tutum ve eylemlerinin ardında kalan gerekçe göz ardı edilerek, konuya salt Masonluğun dar açısından bakılarak yapılır.

Neler denir?

Neler denmez ki!

- Büyük üstatlığı döneminde büyük locayı kuralları ve gelenekleri umursamaksızın, keyfince yönetmeye girişmiş.
- 1723 tarihli özgün anayasanın yürürlüğe konmasını geciktirmiş; politik nitelikli özel isteklerde bulunmuş hatta büyük locaya tam anlamıyla bir politik çehre kazandırmak için uğraşmış.
- Büyük Üstatlığa bir entrika çevirerek, kendinden önceki Büyük Üstat Montagu dükünü âdeta devirerek gelmiş ve gereğine uygun olarak görevine getirilmeden (isadı yapılmadan) oturmuş. Bunlar sonradan düzeltilmiş.
- Bu makamı süresi dolduğu halde bırakmamakta diretmiş; bunu başaramayınca da Büyük Loca'nın kuruluşundan beri arşivlenmiş tüm belgelerini koltuğunun altına alarak çekip gitmiş.

Masonluk Tarihi'nde yazılı olan bütün bunların hepsi doğru görünüyor. Diyecek hiçbir şey yok. Wharton Dükü Philip tüm bunları yapmıştır ve savunulacak bir yanı yoktur.

Mecazi anlamda olmak üzere "yangın" deyişi işte bundan ötürü... Tüm belgeleri alıp götürmüş olduğu için Londra Büyük Locası'nın kuruluşu ve onu izleyen ilk 6 yıla ilişkin hiçbir kayıt yok. Sadece bunları yaşamış ve sonradan anlatmış olanların aktarması üzerine derlenmiş bilgiler var.

Bu da aslında birtakım yanılmaların, sansürlerin ya da değiştirmelerin olabileceği kuşkusunu getirir elbette ama nasıl özgün belge olmayınca kopyası onun yerini tutuyorsa, bu bağlamda da yapılabilecek bir şey yok.

***

Bütün bunların üzerine şunu soracaksınız: «Peki ama neden?»

Masonluk Tarihi'nde değinilmemiş olan da işte bu!...

Wharton Dükü Philip bir maceraperest, bir sergüzestçi, bir serseri hatta çılgın bir anarşist…

1719 yılında Londra'da "Hell Fire" (Cehennem Ateşi) adı altında, her türlü herzenin yendiği bir kulüp kurmuş.

Bundan üç yıl sonra da gelip Londra Büyük Locası'nın büyük üstadı oluvermiş.

O tarihte henüz 24 yaşında.

Ancak hepsi bu kadar mı?

Wharton Dükü Philip'in amacı Stuartların yeniden İngiltere tahtına sahip olması, Londra Büyük Locası'nın doğrudan bu amaca yönelmesiydi. Masonluk Tarihi'nde işte bundan söz eden yok.

Stuartist oluşunun gerekçesi ise ancak yorumlanabilir: Babasına her bakımdan karşı çıkarak kendisini kanıtlamak…

Buna bakarak isterse İngiliz masonlar ve onlara inananlar hâlâ Spekülatif Masonluğun tarihsel bakımdan ve bir süreç olarak Operatif Masonluğun devamı olduğunu, o dönemlerden kalma eski gelenek ve yöntemlerin hiç değiştirilmeden uygulanmasının sürdüğünü iddia edip dursun…

Wharton Dükü Philip'in, bırakın sonraki yapıp etmelerini, büyük üstatlığa gelişi bile başlı başına bir olay… Ardından büyük üstatlığı nasıl bırakmak zorunda kalışı da… Ancak bunlar Masonluğun resmi tarihinde de açıkça belirtildiği ve bu bağlamda başka bir kaynaktan edindiğim farklı bir bilgi bulunmadığı için onları anlatmayacağım.

«Wharton Dükü Philip'in bu girişimi Stuartistlerin işine gelmez miydi?» diyebilirsiniz.

Londra Büyük Locası üyelerinin yani spekülatif masonların, davalarını benimseyerek çalışmaları elbette işlerine gelirdi. Fakat bunun apaçık değil, sezdirmeden yapılması gerekirdi. Yoksa Kral George Büyük Loca'yı hemen, anında kapatırdı. Bu nedenle Philip'in yapıp etmelerini Stuartistler bile uygun bulmuyordu. Hanover hanedanı askerî nitelikli bir darbeyle indirilirse ne âlâ! Nitekim sonradan (1745 yılında) bu denendi de… Philip'in yaptığı çocukça bir girişim; iş değil. Hiçbir yararı yok, zararı var.

***

Philip'in, tüm direnişine karşın büyük üstatlığı bırakmak zorunda kalınca ne yaptığını merak edebilirsiniz. Bu, Masonluk Tarihi'nde yazılıdır. Ancak burada da kısaca söz edelim.

Soluğu dosdoğru Viyana'da alıp, İngiltere'de Stuartların lehine Habsburg hanedanının desteğini almak istemiş. İmparatoriçe Maria Theresa'nın onu kabul etmek istememiş, zar zor razı olmuş ama sonra bir güzel tepelemiş.

Ona göre İngiltere'deki Büyük Loca asal davaya ihanet etmiş, iyiden iyiye İngilizleşme yolunu tutmuş, Masonculuk oynamaya başlamış.

Ona göre o kadarla da kalsa iyi… Büyük Loca Birleşik Krallık tahtının Alman Hanover hanedanının eline geçmesine göz yumuyor hatta resmen buna çanak tutuyormuş.

Ona göre bu kurumu hırpalamak hatta dağıtarak yıkmak gerekirmiş ki asal amaç doğrultusundaki çalışmalara bir başka yoldan güç katılabilsin.

İşte bunun için İngiltere'ye dönünce antimasonik girişimlerde bulunmuş. Büyük üstatlığı elinden kaçırmış olduğu için hınçla dolu oluşu bütün bunların üzerine acı biber eker.

***

Siyonistler Philip'in Stuartlar ile bağlantılı derdini paylaşıyordu hatta bu bağlamda çok daha istekliydiler ama onun gerek Büyük Loca'da gerekse özel olarak dışarıda yaptıklarını onayladıkları söylenemez. Bu nedenle Wharton Dükü Philip'i Siyonistler ile aynı kefeye koymamak gerekir. Siyon Örgütü, daha önlemli, daha özenli, daha ağır ama daha güvenli yürümek eğilimindeydi. Zavallı Wharton Dükü Philip'in ise bütün bunlardan haberi bile yoktu. 1725 yılında Fransa'ya geçtiğinde orada kendisine "Büyük Üstat" denilmesinden de pek hoşlanmış ama o bakımdan da hevesi kursağında kalmıştı. Fransa'daki mason locaları da başka birini (Hector McLean) büyük üstat olarak benimseyince, bu kez İngiltere'ye karşı savaşa girişmek üzere İspanya'ya koşmuştu.

Bundan sonrası bizi pek ilgilendirmiyor ama 1731 yılında, henüz 33 yaşındayken yaşamını yitirdiğini belirterek, onunla ilgili anlatımlarımızı noktalamış olalım.

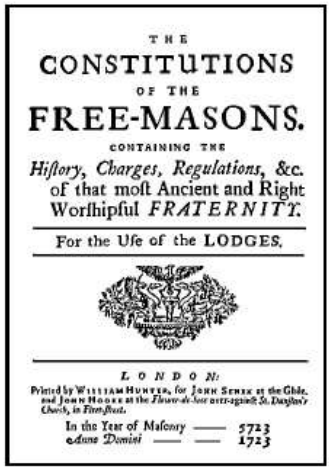
***

Siyon Örgütü'nün Masonluk ile bağlantılı olmak üzere bundan sonra da yapıp etmeleri var; daha sonraki tarihlerde…

Onlar da Masonluk Tarihi'nde anlatılmamıştır çünkü o tarihçeyi yazmış olanlar burada anlattıklarımızı bilmiyordu. Bu bilgiler, 20. yüzyılın ikinci yarısının ürünü. Çağdaş tarihçiler bu bilgileri de göz önüne alarak geçmişin yanlışlarını giderirler mi bilemem.

Oraya geçmeden önce ise, kronolojik sırayı kaçırmadan Londra Büyük Locası üzerinde biraz daha durmak istiyorum. Özellikle de 1723 tarihli temel yasa bakımından…

Hani kimileri "Anderson Yasaları" diyor ya, işte o!

THE
CONSTITUTIONS
OF THE
FREE-MASONS.
CONTAINING THE
Hiſtory, Charges, Regulations, &c.
of that moſt Ancient and Right
Worſhipful *FRATERNITY.*
For the Uſe of the LODGES.
LONDON:
Printed by WILLIAM HUNTER, for JOHN SENEX at the Globe,
and JOHN HOOKE at the *Flower-de-luce* over-against St. Dunſtan's
Church, in Fleet-ſtreet.
In the Year of Maſonry —— 5723
Anno Domini —— —— 1723

LONDRA BÜYÜK LOCASI'NDAKİ ÇEKİŞMELER

Londra Büyük Locası kurulur kurulmaz yeni masonların ilk işi Operatif Masonluk bakımından hâlâ geçerliğini koruyan ama çoğunun aslında öyle bile olmadığı "kabul edilmiş mason" unvanını bir yana itip, "özgür mason" unvanına sahip çıkmak oldu.

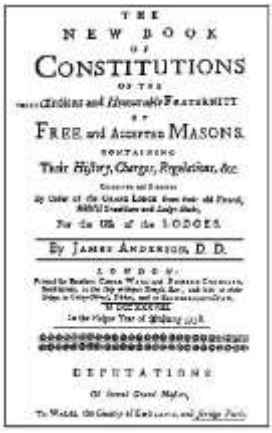
Bunun üzerine başta İngiltere'nin kuzeyindeki York Locası olmak üzere ülkede inşaatçılık mesleğini sürdürmekte olan localar kızılca kıyameti kopardı. Bu işten genel olarak kabul edilmiş masonları sorumlu tuttular; onları nankörlükle, öte yandan bu meslekle hiçbir ilgisi olmayıp Londra Büyük Locası diye olmayacak bir isim alan örgüte üye olarak, yüzyıllar boyunca meşlekdaşlarının onurla taşıdığı sıfatı çalanları da hırsızlıkla suçladılar. Londra Büyük Locası ile hiçbir ilgisi olmayan kabul edilmiş masonları localarının üyeliğinden çıkardılar ama bu neye yarardı ki?

Operatif mason locaları kendi açılarından elbette haklı sayılırdı. Ancak bu haykırışlarına kulak asan çıkmadı. Karşılarındaki politik destekli güç ile başa çıkabilecek durumda değildiler. Tek bir kozları kalmıştı: Londra Büyük Locası'nın 1723 tarihli anayasasının ilk maddesinin Hıristiyanlık ile uyumsuzluğunu göstererek, onu Kilise'ye şikayet etmek.

Öyle yaptılar.

Anglikan Kilisesi bu şikayeti ciddiye aldı, üstelik yerinde buldu ve tarihte bugünkü Masonluk anlayışına göre "antimasonik" nitelikli sayılabilecek ilk etkinliği sergiledi. Kardeşlerimiz bunu Kilise'nin ruhani lideri olan Kral George'a götürüp sorunu daha da büyütmedi çünkü bakarsınız bunun kendilerine daha çok zararı olurdu.

Nitekim 1725 yılında İngiltere Büyük Locası adını aldıktan bir süre sonra, tarihsel bölümü de onarım gerektiren anayasanın bazı maddelerinin uyumluca değiştirilmesine giriştiler.

THE
NEW BOOK
OF
CONSTITUTIONS
OF THE
FREE and ACCEPTED MASONS.
CONTAINING
Their History, Charges, Regulations, &c.
By JAMES ANDERSON, D. D.
LONDON:
DEDICATIONS

Bu işin gerçekleştirilmesi yine James Anderson'a düştü ya da o bu görevi özveriyle üstlendi. 1738 yılında yenilenen anayasa, yazarı olarak onun adı altında yayımlandı. Bundan ötürü 1723 tarihli anayasa da "Anderson Anayasası" olarak anıldı.

Masonluk Tarihi'nde açıkça bu nitelemenin yanlış olduğunun yazıldığını göremiyoruz. Gerekçesi ise bilgiye dayanarak açıklanamaz; ancak yorum yapılabilir. Şöyle.

Böylelikle, özellikle Anglosakson Masonluğunda 1723 tarihli özgün anayasa, kurumsal değil kişisel bir ürün olarak gösterilip önemsizleştirilmektedir.

Bu temel yasa değişikliğinin ayrıntılarına girecek olursak "Masonluk Tarihi'nde Anlatılmayanlar" başlığı altındaki bu çalışmanın kapsamı dışına çıkarız. Bununla birlikte şu noktaya değinmeden geçmek olmaz:

Londra Büyük Locası'nın gerek ilk kuruluş hazırlıkları sırasında gerekse kuruluşundan sonra Masonluğa alınacak kişilerin nitelikleri bakımından pek özen gösterilmemişti. Çünkü bir an önce kardeşlerin sayısı artmalıydı. Örgütün de yeni kurulacak localarla bir an önce genişletilmesi gerekliydi. Nitekim 1722 yılına gelindiğinde Londra Büyük Locası'na bağlı olarak çalışan locaların sayısının 20'ye ulaşmış olması bu hızla sayısal gelişimin bir göstergesidir.

Bu hızlı sayısal gelişim, 1725 yılında Londra Büyük Locası'nın adının **İngiltere Büyük Locası** olarak değiştirilmesinden sonra daha da arttı.

İngiltere Büyük Locası'nın 1727 yılındaki localarını gösterir bir gravür

Şimdi yine 1720 yılına dönelim.

Londra Büyük Locası'ndaki hızlı sayısal gelişim, büyük locaya dehşetli bir "çok seslilik", dolayısıyla çelişkili görüş ve eğilimler getirdi.

Öyle oldu ama bir yandan da locaların çalışmalarının bir düzene, belli kurallara bağlı olması gereği ortaya çıktı. Bunun için, 1717 yılındaki kuruluş sırasında düşünülmemiş olan bir anayasa düzenlenmeliydi.

Diyelim ki düzenlendi… Nasıl yürürlüğe konulacaktı?

Belirlenmiş olan örgütlenme tarzı uyarınca bir krallık buyruğu gibi tepeden inme değil, loca temsilcilerinden oluşan büyük loca genel kurulu kararıyla, bir diğer deyişle demokratik yöntemle.

Oysa İngilizler demokrasiye hiç de alışık değildi. Demokratik yöntemle sağlanabilen tek olgu, bol miktarda çekişme ve çok yönlü uyuşmazlıktı.

Bu nedenle, genel kurulun önüne konulan anayasa tasarıları çoğunluğun onayını alamıyordu. Büyük locada bir başıbozukluk almış yürüyordu. Bunun üzerine George Payne, ikinci büyük üstatlık döneminde hiç olmazsa çalışma kurallarını belirlemek üzere bir tüzük hazırladı. Aslında önce yasanın belirlenmesi, sonra bunun ayrıntılarını düzenleyen bir tüzüğün yürürlüğe konması gerekirdi ama madem yasa üzerinde uyuşulamıyordu, bari tüzük geçsindi.

Nitekim öyle oldu. Az önce sözünü ettiğim, tüm localar için bağlayıcı nitelikli "Genel Tüzük" 1720 yılında kabul edildi. Anayasa üzerindeki tartışmalar, düzeltmeler, yeniden genel kurula sunmalar iki yıl daha aldı. 1722 yılında kabul edilen anayasa, büyük üstadın onayını gerektiriyordu. Bu nedenle zar zor ancak 1723 yılında yürürlüğe girebildiği içindir ki Masonlukta "1723 Anayasası" olarak anılır. Buna birtakım başka adlar da verilmiştir ama burada işin o yönüne girmeyelim.

İşte Çağdaş Masonluk böyle doğdu. Bunların çoğu Masonluğun resmi tarihinde anlatılmamış şeyler…

Ancak bu bana göre, benim araştırmalarımdan çıkarmış olduğum sonuçlara göre böyle… Kardeşlerimizin birçoğu benim gibi düşünmeyebilir. Siz de onlara katılmakta olabilirsiniz. Burada anlatmış olduklarımın çok yanlış, tutarsız, ön yargılı, dayanaksız hatta kimilerinin art niyetli uydurukları olduğunu söyleyebilirsiniz.

Tıpkı benim Masonluğun resmi tarihinin bu aşaması için «Bu bir İngiliz uydurmacasıdır.» dediğim gibi…

Bana göre, Masonluğun tarihini sadece bilinen masonik nitelikli kitaplardan okuyarak öğrenmek yetmiyor. Bu insanı yanılgıya sürükleyebilir; nitekim sürüklüyor da…

Doğruyu öğrenmek istiyorsak, sadece masonların yazmış olduklarıyla yetinmemeli, konuya değinen başka kaynaklara da bakmalıyız. Hiçbirine *"tam ve kesin doğru"* diye bağlanmamalı, her yazarın birtakım ön yargılarla gerçekleri saptırmış olabileceğini göz önünde tutmalıyız.

***

Masonluk Tarihi'nin sonrasında olanlar da en az bu ilk örgütlenme olayı kadar ilginç... Daha neler neler olmuş… Anlatılmadan, anlatılması sakıncalı bulunarak, üstü kalın perdelerle örtülüp saklanmış… Göreceğiz.